

**Sassenheim,
Willibrorduslaan 71**
rapport 1937

Sassenheim, Willibrorduslaan 71, gemeente Teylingen

Een Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend en karterend booronderzoek

M. Hanemaaijer
R.M. van der Zee

Colofon

ADC Rapport 1937

Sassenheim, Willibrorduslaan71, gemeente Teylingen
Een Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend en karterend booronderzoek

Auteurs: M. Hanemaaijer, R.M. van der Zee

In opdracht van: Aveco de Bondt

© ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, oktober 2009
Foto's en tekeningen: ADC ArcheoProjecten, tenzij anders vermeld

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt
worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.
ADC ArcheoProjecten aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend
uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Autorisatie:
dr. E. Lohof

ISBN 978-90-6836-927-4

ADC ArcheoProjecten
Postbus 1513
3800 BM Amersfoort
Tel 033-299 81 81
Fax 033-299 81 80
Email info@archeologie.nl

Inhoudsopgave

Administratieve gegevens van het onderzoeksgebied	4
Samenvatting	5
1 Inleiding	7
1.1 Algemeen	7
1.2 Doelstelling en vraagstelling	7
2 Bureauonderzoek	7
2.1 Methoden	7
2.2 Resultaten	8
3 Inventariserend Veldonderzoek	11
3.1 Methoden	11
3.2 Resultaten	11
3.3 Interpretatie	12
4 Conclusies	12
5 Aanbeveling	12
Literatuur	13
Lijst van afbeeldingen	13
Lijst van tabellen	13
Bijlage 1 Monumenten	19
Bijlage 2 Boorgegevens	21

Administratieve gegevens van het onderzoeksgebied

Provincie:	Zuid-Holland
Gemeente:	Teylingen
Plaats:	Sassenheim
Toponiem:	Willibrorduslaan71
Kadastrale gegevens:	Gemeente Sassenheim, sectie A, perceelnr. 7318
Kaartblad:	30
Coördinaten:	X 95.715 Y 471.453 X 95.727 Y 471.443 X 95.721 Y 471.431 X 95.709 Y 471.444
Bevoegde overheid:	Gemeente Teylingen
Contactpersoon bevoegde overheid:	Dhr. Broeken, gemeente Sassenheim
ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer (CIS-code):	34848
ADC-projectcode:	4109638
Periode van uitvoering:	Mei 2009
Beheer en plaats documentatie:	ADC ArcheoProjecten BV, Amersfoort

---

Samenvatting

In opdracht van Aveco de Bondt heeft ADC ArcheoProjecten een bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek uitgevoerd voor het plangebied Willibrorduslaan71 in Sassenheim (gemeente Teylingen). Ter plaatse zal het aanwezige schoolgebouw worden uitgebreid met twee klaslokalen. Het plangebied betreft het bouwblok van de uitbreiding. Het onderzoek is uitgevoerd in het kader van een aanvraag van een bouwvergunning en was noodzakelijk om te bepalen of bij de voorgenomen activiteiten de kans bestaat dat archeologische resten in de ondergrond worden aangetast.

Het plangebied bevindt zich op de overgang van een strandvlakte naar een strandwal. Op de strandwal kunnen archeologische resten voorkomen vanaf het Neolithicum, op de strandvlakte kunnen archeologische resten voorkomen vanaf de IJzertijd. Door afgraving van veen, zandwinning en diepe bodembewerking in het kader van de bollenteelt alsmede (sub)recente bouwactiviteiten moet echter rekening worden gehouden met een verstoorde bodem.

Teneinde deze verwachting te toetsen werd in het plangebied een booronderzoek (specificatie VS03) uitgevoerd.

Het onderste aangetroffen pakket bestaat uit mariene afzettingen behorende tot de Formatie van Naaldwijk. Hierboven is een ca. 80 cm dik veenpakket aangetroffen. De bovenste ca. 150 cm bestaat uit opgebrachte en/of verploegde grond.

Tijdens het veldonderzoek zijn geen indicatoren aangetroffen die wijzen op archeologische sporen in de bodem.

Aangezien er geen veraard veen is aangetroffen en de bovenste ca. 150 cm van het plangebied is verstoord zijn archeologische resten nagenoeg uit te sluiten. Derhalve wordt er geen vervolgonderzoek geadviseerd.

Tabel 1. Tijdsduur van de verschillende (pre)historische perioden.

Periode	Tijd in jaren
Nieuwe tijd	1500 - heden
Middeleeuwen:	450 – 1500 na Chr.
Late-Middeleeuwen	1050 - 1500 na Chr.
Vroege-Middeleeuwen	450 - 1050 na Chr.
Romeinse tijd:	12 voor Chr. – 450 na Chr.
Laat-Romeinse tijd	270 - 450 na Chr.
Midden-Romeinse tijd	70 - 270 na Chr.
Vroeg-Romeinse tijd	12 voor Chr. - 70 na Chr.
IJzertijd:	800 – 12 voor Chr.
Late-IJzertijd	250 - 12 voor Chr.
Midden-IJzertijd	500 - 250 voor Chr.
Vroege-IJzertijd	800 - 500 voor Chr.
Bronstijd:	2000-800 voor Chr.
Late-Bronstijd	1100 - 800 voor Chr.
Midden-Bronstijd	1800 - 1100 voor Chr.
Vroege-Bronstijd	2000 - 1800 voor Chr.
Neolithicum (Jonge Steentijd):	5300 – 2000 voor Chr.
Laat-Neolithicum	2850 - 2000 voor Chr.
Midden-Neolithicum	4200 - 2850 voor Chr.
Vroeg-Neolithicum	5300 - 4200 voor Chr.
Mesolithicum (Midden Steentijd):	8800 – 4900 voor Chr.
Laat-Mesolithicum	6450 -4900 voor Chr.
Midden-Mesolithicum	7100 - 6450 voor Chr.
Vroeg-Mesolithicum	8800 - 7100 voor Chr.
Paleolithicum (Oude Steentijd):	tot 8800 voor Chr.
Laat-Paleolithicum	35.000 - 8800 voor Chr.
Midden-Paleolithicum	300.000 – 35.000 voor Chr.
Vroeg-Paleolithicum	tot 300.000 voor Chr.

Bron: Archeologisch Basis Register 1992

1 Inleiding

1.1 Algemeen

In opdracht van Aveco de Bondt heeft ADC ArcheoProjecten een bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek uitgevoerd voor het plangebied Willibrorduslaan71 in Sassenheim (gemeente Teylingen). Ter plaatse zal het aanwezige schoolgebouw worden uitgebreid met twee klaslokalen. Er zal ook een verdieping bovenop de bestaande bebouwing worden gezet. Aangezien hierbij de bodem niet zal worden verstoord is deze bouwlocatie buiten beschouwing van het archeologisch onderzoek gelaten. Het plangebied betreft het bouwblok van de uitbreiding. Het onderzoek is uitgevoerd in het kader van een aanvraag van een bouwvergunning en was noodzakelijk om te bepalen of bij de voorgenomen activiteiten de kans bestaat dat archeologische resten in de ondergrond worden aangetast.

1.2 Doelstelling en vraagstelling

Het doel van het bureauonderzoek is het verwerven van informatie over bekende of verwachte archeologische waarden binnen het omschreven gebied.

Het doel van het inventariserende veldonderzoek is het aanvullen en toetsen van de op basis van het bureauonderzoek opgestelde gespecificeerde verwachting. Het inventariserend veldonderzoek vond plaats door middel van een verkennend en karterend booronderzoek.

Ten behoeve van het inventariserend veldonderzoek is een plan van aanpak (PvA) opgesteld conform KNA (Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie) specificatie VS01 en de geldende beleidsregel van de Staatssecretaris van OCW.¹

Hierin zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

- Hoe is de ondergrond van het plangebied -in geologische zin- opgebouwd?
- Kunnen op basis van de geologische opbouw van de ondergrond archeologische waarden verwacht worden?

Zo ja:

- Wat is naar verwachting de omvang, (diepte)ligging, aard en datering hiervan?
- Zijn in het plangebied, of in een overeenkomstige geologische setting in de omgeving van het plangebied, archeologische waarden bekend?

Zo ja:

- Wat is de omvang, (diepte)ligging, aard en datering van deze waarden?
- In hoeverre is de bodem, en daarmee uit archeologisch oogpunt kansrijke niveaus, verstoord?

Indien er (mogelijk) archeologische waarden aanwezig zijn:

- In welke mate worden deze waarden verstoord door realisatie van de geplande bodemingreep?
- Hoe kan deze verstoring door planaanpassing tot een minimum worden beperkt?

Indien de (mogelijke) archeologische waarden niet kunnen worden behouden:

- Welke vorm van nader onderzoek is nodig om de aanwezigheid van archeologische waarden en hun omvang, ligging, aard en datering voldoende te kunnen bepalen om te komen tot een selectiebesluit?

Het bureauonderzoek is uitgevoerd op 15-05-2009 en het booronderzoek vond plaats op 18-05-2009. Meegewerkt hebben: M. Hanemaaijer (prospector), R.M. van der Zee (prospector) en E. Lohof (senior prospector),

2 Bureauonderzoek

2.1 Methoden

Het onderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 3.1, in het bijzonder de specificaties LS01, LS02, LS03, LS04 en LS05. Het bureauonderzoek wordt gerapporteerd conform LS06.

Het onderzoek bestaat uit zes onderdelen (specificaties LS01 t/m LS06). In de eerste vier onderdelen zijn de volgende werkzaamheden verricht:

- afbakening plangebied en vaststellen van de consequenties van het mogelijk toekomstige gebruik
- beschrijving van de huidige situatie
- beschrijving van de historische situatie en mogelijke verstoringen

¹ Beleidsregel van de Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap van 15 juni 2005, nr. WJZ/2005/26210 (8163), tot wijziging van de Beleidsregels opgravingsbevoegdheid. Het PvA is opgesteld door R. van Lil (prospector) op 10-02-2009.

- beschrijving van bekende archeologische waarden en aardwetenschappelijke gegevens
Op grond van deze onderdelen wordt een gespecificeerde verwachting van het gebied opgesteld (specificatie LS05). Hierin wordt verwoord of, en zo ja, welke archeologische waarden worden verwacht. Indien deze worden verwacht worden de (veronderstelde) eigenschappen van de waarden zo gedetailleerd mogelijk aangegeven.

2.2 Resultaten

2.2.1 Afbakening plan- en onderzoeksgebied en vaststellen van de consequenties van het mogelijk toekomstige gebruik (LS01)

Het plangebied ligt binnen de bebouwde kom van Sassenheim en heeft een oppervlakte van 230 m². Ten noordoosten van het plangebied bevindt zich de reeds aanwezige school, ten zuidwesten van het plangebied bevindt zich een parkeerplaats. De exacte locatie is weergegeven in afbeelding 1 en 2. Een overzichtsfoto van het plangebied wordt gegeven in afbeelding 3.

Er zijn geen archeologische en aardkundige gegevens beschikbaar van het plangebied. Om een uitspraak te kunnen doen over de archeologische verwachting in het plangebied zijn daarom gegevens betrokken uit de directe omgeving, waarmee het onderzoeksgebied kan worden gedefinieerd als het gebied binnen een straal van circa 300 m rondom het plangebied.

In het plangebied is de nieuwbouw van twee klaslokalen gepland. Hierbij zal een gebied met een oppervlakte van 200 m² worden bebouwd. Meer gedetailleerde bouwplannen ontbreken op dit moment. De aarde en aanlegdiepte van de funderingen zijn onbekend. Er is een verkennend milieukundig onderzoek uitgevoerd. De resultaten hiervan zijn nog niet bekend.

De consequentie van de voorgenomen ingreep is dat eventuele waardevolle archeologische resten in de ondergrond worden aangetast.

2.2.2 Beschrijving van de huidige situatie (LS02)

Het plangebied is momenteel bestraat met tegels en ingericht als schoolplein.

2.2.3 Beschrijving van de historische situatie en mogelijke verstoringen (LS03)

De historische situatie is op verschillende kaarten als volgt:

Bron	historische situatie
Kadastrale minuut uit 1811/32	tuin langs de westrand bos,
Topografische kaart uit 1850/51 ²	tuin/erf
Bonnekaart uit 1895 ³	boomgaard, mogelijk rand van weg
Bonnekaart uit 1914, 1926 ⁴	boomgaard
Topografische kaart 1951, 1958, 1965, 1969, 1974 ⁵	grasland
Topografische kaart 1981, 1986 ⁶	bebouwde kom, geen bebouwing ter plaatse van plangebied
Topografische kaart 1990, 1995 ⁷	bebouwde kom, geen bebouwing ter plaatse van het plangebied, de huidige school ten noordoosten van het plangebied is aanwezig

Het plangebied bevindt zich ca. 150 m ten noordwesten van de dorpskern van Sassenheim. Het dorp Sassenheim is op de hoger gelegen strandwal (zie §2.2.4, Beschrijving van bekende archeologische waarden en aardwetenschappelijke gegevens) ontstaan. De oudste vermelding van Sassenheim komt uit 918-948 n. Chr.⁸

Op de kadastrale kaart uit 1811-1832 bestaat het plangebied voornamelijk uit tuin, langs de westrand van het plangebied bevindt zich bos. Net ten noorden van het plangebied bevindt zich een huis. Op de topografische kaart uit 1850/1851 lijkt het plangebied te bestaan uit een tuin/erf. Op de Bonnekaarten uit 1895, 1914 en 1926 staat op het plangebied een boomgaard. Op de Bonnekaart uit 1895 bevindt zich net ten noorden van het plangebied nog een huis. Op de Bonnekaart uit 1914 en 1926 is deze bebouwing niet meer aanwezig. Op basis van topografische kaarten wordt geconcludeerd dat de wijk waarbinnen het plangebied zich bevindt gebouwd is tussen 1974 en 1981. De huidige school ten noordoosten van

² Wolters Noordhoff Atlasproducties 1990.

³ Bureau Militaire Verkenningen 1895, 1914, 1926.

⁴ Bureau Militaire Verkenningen 1895, 1914, 1926.

⁵ www.watwaswaar.nl

⁶ www.watwaswaar.nl

⁷ www.watwaswaar.nl

⁸ Van Berkel en Samplonius 2006.

het plangebied is tussen 1986 en 1990 gebouwd. Ook het huidige gebruik als schoolplein dateert vermoedelijk uit deze periode.

2.2.4 Beschrijving van bekende archeologische waarden en aardwetenschappelijke gegevens (LS04)

De volgende aardwetenschappelijke informatie is bekend van het plangebied:

Type informatie	informatie
Geologie (regionale overzichtskaart) ⁹	Fm. Van Nieuwkoop op Fm van Naaldwijk: Lp. Van Schoorl/ Lp. Van Zandvoort, veen op duin- en strandzand (code Ni4)
Geologische kaart in concept ¹⁰	Afzettingen van Duinkerke I op Hollandveen op Oude Duin en Strandzanden
Geomorfologie ¹¹	Niet gekarteerd, bebouwde kom, waarschijnlijk ingesloten strandvlakte al dan niet met vervlakte duinen (code 2M40)
Bodemkunde ¹²	Niet gekarteerd, bebouwde kom, waarschijnlijk kalkhoudende enkeerdgronden, matig fijn zand (code EZ50A II)

Het plangebied bevindt zich in het duingebied. Het duingebied omvat het strand, de Jonge Duinen, die langs vrijwel de gehele Nederlandse kust voorkomen, en de Oude strandwallen en duinen, die aan de Oostzijde van de Jonge Duinen voorkomen in Noord- en Zuid-Holland.

De ontstaanswijze van het gebied is beïnvloed door de zeespiegelstijging in het Holoceen. Door de snelle zeestijging werden ten westen van de huidige kustlijn waarschijnlijk al in het Atlanticum (7000 – 3900 v. Chr.) strandwallen gevormd, die later weer door de zee werden opgeruimd. Vanaf 5000 BP werden de strandwallen niet meer afgebroken en trad er een westwaardse aangroei op van het strandwalsysteem. Er ontstond een serie strandwallen parallel aan de kust waarbij steeds een jongere strandwal ten westen van de oudere werd gevormd. Het plangebied bevindt zich nabij de strandwal die globaal loopt van Haarlem tot Oostgeest. Dit is de meest oostelijke strandwal die waarschijnlijk rond 5000 BP is ontstaan. Naarmate het tempo van de zeespiegelstijging afnam en de strandwallen breder werden, kreeg de zee minder frequent toegang tot de achterliggende lagune. Onder invloed van overstromingen van de Oude Rijn en het hogere grondwaterpeil trad in de lager gelegen strandvlakten tussen en achter de strandwallen verzoeting op, wat leidde tot veenvorming. Naarmate men verder verwijderd is van een strandwal is er sprake van een dikker veenpakket. De strandwallengordel werd bij Katwijk doorbroken door het estuarium van de Oude Rijn. Tijdens overstromingen werd vanuit het estuarium een kleidek afgezet.

Vanaf 100 n. Chr. trad er een verandering op, de kust werd afgeslagen en het kustprofiel werd steiler. Dit is mogelijk het gevolg van de inbraken van de zee in Zuidwest- en Noord-Nederland. Op dit moment kwam er meer zand beschikbaar waardoor de Jonge Duinen werden gevormd. Deze bereikten plaatselijk een hoogte van 30 –50 m. De Jonge Duinen liggen gedeeltelijk over de Oude Duinen heen als gevolg van de ontbossing (in de Late Middeleeuwen) van de Oude Duinen waardoor het Jonge Duinzand zich verder landinwaarts kon uitbreiden. Binnen het plangebied komen echter geen Jonge Duinen voor.

In het plangebied kunnen resten van enkeerdgronden voorkomen, op basis van nabijgelegen wel gekarteerde gebieden en de aanwezigheid van akkerland binnen het plangebied op oude kaarten. De enkeerdgronden zijn oude bouwlanden, die vanaf de Late Middeleeuwen op de zandgronden zijn ontstaan door het langdurig gebruik als akkerland met het zogenaamde drie-steek-delven. Dit was voor dit gebied een grondbewerking waarbij de grond regelmatig drie steken, tot ongeveer 90 cm diepte, werd omgespit.¹³ Door deze grondbewerking is een humushoudende bovengrond van 50 à 90 cm ontstaan.

In het onderzoeksgebied zijn de volgende archeologische (indicatieve) waarden vastgesteld:

Bron	omschrijving
Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW)	Middelhoge indicatieve archeologische waarde
CHS Zuid-Holland, archeologie kenmerken	Zeeafzettingen, bewoning vanaf de IJzertijd of Romeinse tijd
CHS Zuid-Holland archeologie	Redelijk tot grote kans op archeologisch sporen
Archeologische Monumenten Kaart (AMK)	Laatmiddeleeuwse dorpskern van Sassenheim
Waarnemingen ARCHISII	Romeinse tijd: aardewerk; Late Middeleeuwen: aardewerk, begravingen
(Archeologisch Informatie Systeem)	en funderingen; Nieuwe Tijd: aardewerk, funderingen
vondstmeldingen ARCHISII	Geen
onderzoeksmeldingen ARCHISII	Opgravingen, begeleiding, booronderzoeken

⁹ De Mulder *et al* 2003.

¹⁰ Rijks Geologische Dienst in concept.

¹¹ Stichting voor Bodemkartering 1994.

¹² Stichting voor Bodemkartering 1982.

¹³ Toelichting op bodemkaart Blad 30 's-Gravenhage.

De ligging van deze waarden is weergegeven in afb. 4.

Op de IKAW heeft het plangebied een middelhoge archeologische waarde en op de Cultuurhistorische Hoofdstructuur Zuid-Holland heeft het plangebied een redelijk tot grote kans op archeologische sporen. Deze waarden zijn gerelateerd aan de ligging van het plangebied op een strandvlakte.

Voor het onderzoeksgebied zijn verschillende onderzoeken, waarnemingen en monumenten in ArchisII geregistreerd. Deze bevinden zich op de strandwal, op de aangrenzende strandvlakte zijn geen waarnemingen en monumenten geregistreerd in Archis II.

Ca. 300 m ten zuidoosten van het plangebied, op de strandwal, waarnemingen en monumenten heeft een bureau- en booronderzoek plaatsgevonden. Tijdens het booronderzoek is een tot 1,9 m -mv verstoorte bodem aangetroffen.¹⁴

Ca. 120 m ten zuidoosten van het plangebied bevindt zich de dorpskern van Sassenheim, een terrein van hoge archeologische waarden. Binnen dit terrein kunnen archeologisch resten vanaf de Late Middeleeuwen voorkomen.¹⁵ Binnen dit terrein ligt een terrein van zeer hoge archeologische waarde, het betreft een laatmiddeleeuwse kerk met hieromheen begravingen. Binnen dit gebied is door de ROB een opgraving uitgevoerd waarbij resten (funderingen en aardewerk) uit de Late Middeleeuwen zijn aangetroffen.¹⁶ Hiernaast is door ADC ArcheoProjecten een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. Tijdens dit onderzoek zijn onder meer sporen en vondsten uit de Volle Middeleeuwen en enkele Romeinse scherven aangetroffen.¹⁷

Ca. 250 m ten westen van het plangebied heeft een archeologisch begeleiding plaatsgevonden waarbij alleen resten uit de Nieuwe tijd zijn aangetroffen.¹⁸

Ca. 300 m ten noordoosten van het plangebied hebben twee booronderzoeken plaatsgevonden. Eén onderzoek heeft betrekking op het middeleeuwse slot Teylingen. Hiervan zijn geen resten aangetroffen.¹⁹

Tijdens een ander onderzoek zijn geen archeologische resten, maar wel een intacte bodem aangetroffen. Ter plaatse van de intacte bodem is een proefsleuvenonderzoek geadviseerd.²⁰

2.2.5 Gespecificeerde verwachting (LS05)

Het plangebied bevindt zich op de overgang van een strandvlakte naar een strandwal. Op een strandwal kunnen resten uit het Late Vroeg-Neolithicum (4400 v. Chr.) tot en met de Nieuwe tijd voorkomen. Door verstuingen kunnen verschillende archeologische niveaus boven elkaar bewaard zijn gebleven. Hierdoor kunnen archeologische niveaus ook zijn weggeërodeerd.

Binnen een strandvlakte zal sprake zijn van een dik veenpakket. Als gevolg van het graven van ontwateringskanalen/sloten vanaf de Romeinse tijd werd het veen droger (het veraardde) en werd het gebied bewoonbaar. Archeologische resten vanaf de Romeinse tijd worden verwacht in de top van het veraarde veen. Gezien de nabije ligging van een hoger gelegen strandwal is de kans op bewoning kleiner.

Op de bodemkaart is het plangebied niet gekarteerd, maar het is waarschijnlijk dat in het plangebied enkeerdgronden voorkomen, gezien de aanwezigheid van akkers binnen het plangebied op de Bonnekaart uit 1895. Bij enkeerdgronden wordt er gebruik gemaakt van drie-steek-delven, waarbij de bodem tot een diepte van ca. 90 cm werd verstoord. De kans is groot dat een dergelijke grondbewerking binnen het plangebied voor een verstoring van ca. 90 cm heeft gezorgd.

Ook de aanleg van de nieuwbouwwijk waarbinnen het plangebied is gelegen kan tot verstoringen hebben geleid.

¹⁴ Waarneming 57.646 & onderzoeksmelding 6.535

¹⁵ Monument 15.352, waarneming 138.315

¹⁶ Waarneming 24.027

¹⁷ Onderzoeksmelding 8.194, waarneming 57.092; Meilink 2004.

¹⁸ Onderzoeksmelding 7.637, waarneming 60.404.; Leijnse 2004.

¹⁹ Onderzoeksmelding 6000, De Boer 2004.

²⁰ Onderzoeksmelding 17.002, Roessingh 2006.

3 Inventariserend Veldonderzoek

3.1 Methoden

De bij het Inventariserend Veldonderzoek toegepaste methoden zijn conform de KNA, versie 3.1, in het bijzonder specificatie VS03 (booronderzoek). Uitgangspunt van het inventariserend veldonderzoek is de gespecificeerde verwachting zoals die is opgesteld in het bureauonderzoek. De strategie voor het veldonderzoek is hierop gebaseerd, alsmede op het voor dit onderzoek opgestelde Plan van Aanpak (VS01). De strategie voor het veldonderzoek is *a priori* vastgelegd in de eisen van de provincie.

De rapportage is opgesteld conform specificatie VS05. Tenslotte is een aanbeveling gegeven.

Booronderzoek (VS03)

In het plangebied zijn grondboringen uitgevoerd conform de eisen van de bevoegde overheid. De gehanteerde strategie (boorgrid, boordiameter en boordiepte) is vastgelegd in deze eisen. Het betreft de verkennende en karterende fasen van het inventariserende veldonderzoek. Het doel van de boringen is het vastleggen van de bodemopbouw en bodemverstoringen, alsmede het opsporen van archeologische vindplaatsen.

Het verkennen van de bodemopbouw gebeurt door de bodemtextuur en, indien relevant, bodemkundige horizonten systematisch te beschrijven. Eventuele afwijkingen van de verwachte bodemopbouw zoals vastgesteld op grond van het bureauonderzoek, en andere niet-natuurlijke bodemkenmerken kunnen er aanleiding toe geven om (delen van) het plangebied als verstoord te beschouwen.

Het karteren van de vindplaatsen gebeurt door het vaststellen van de aan- of afwezigheid van archeologische indicatoren in het opgeboorde materiaal. Archeologische indicatoren zijn bijvoorbeeld fragmenten aardewerk, houtskool, verbrande klei, (on)verbrand bot en andere insluitsels die van nature niet in de bodem voorkomen. Daarnaast kunnen bodemverkleuringen, bijvoorbeeld veroorzaakt door fosfaatverbindingen, een indicatie vormen voor bewoning in het verleden.

Er zijn 5 boringen verspreid over het plangebied uitgevoerd. De boringen zijn uitgevoerd met een 7 cm edelmanboor en een 3 cm guts. De boringen zijn gezet tot gemiddeld 290 cm en maximaal 330 cm onder het maaiveld. Als gevolg van grondwater en de zandige ondergrond kon niet dieper geboord worden. De bodemtextuur en archeologische indicatoren zijn beschreven volgens SBB 5.1 van het NITG-TNO waarin ondermeer de standaard classificatie van bodemmonsters volgens NEN5104 wordt gehanteerd.²¹ De X- en Y-coördinaten zijn bepaald aan de hand van de lokale topografie door middel van uitpassen.

De gehanteerde boorstrategie heeft een betrouwbaarheid van 90% voor het opsporen van vindplaatsen uit de steentijd met een archeologische laag en een oppervlakte van 200 -1000 m².²²

3.2 Resultaten

Booronderzoek (VS03)

De locatie van de boringen is weergegeven in afb. 5. Een overzicht van de boringen wordt gegeven in bijlage 2.

Tijdens het booronderzoek is de volgende bodemopbouw aangetroffen.

Het onderste pakket bestaat uit zwak siltig, kalkrijk zand. Het zand is matig fijn en redelijk tot goed gesorteerd. De kleur is in het algemeen bruingrijs of grijs (gereduceerd). In boring 2 is zijn in dit pakket kleilagen aangetroffen. Dit pakket bevindt zich tussen 330 en 230 –mv.

Hierboven bevindt zich mineraalarm kalkarm, donkerbruin veen met riet- en houtresten. Dit pakket heeft een dikte van ca. 80 cm en bevindt zich globaal tussen 230 en 150 cm –mv. Hierin zijn geen archeologische resten aangetroffen.

Het veenpakket wordt afgedekt door zwak siltig, matig humeus, matig fijn, kalkarm, donker grijsbruin zand. Dit vlekkerige pakket bevat puinresten, aardewerk, plastic, schelpen en glas. Dit pakket heeft een dikte van ca. 120 cm bevindt zich globaal tussen 150 en 20 cm –mv. In boring 3 en 4 is hierbinnen een sterk grindhoudende laag aangetroffen.

Het bovenste pakket bestaat uit zwak siltig, matig fijn, kalkloos, licht bruin zand met een dikte van

²¹ Bosch 2005; Normalisatie-Instituut 1989.

²² Indeling in prospectiegroepen en vondstichtheidklassen cf. Ibid.

In boring 3 bestaat de bovenste 100 cm uit zwak siltig, matig fijn, kalkarm, grijsbruin zand. In boring 5 bestaat de bovenste 100 cm uit zwak siltig, matig fijn, kalkrijk, licht bruin zand.

Het grondwater bevindt zich op ca. 150 cm -mv.

3.3 Interpretatie

Het onderste pakket zwak siltig, matig fijn kalkrijk zand, dat in boring 2 kleilagen bevatte, betreft mariene afzettingen waarschijnlijk behorende tot het de Formatie van Naaldwijk, Laagpakket van Wormer. Het veenpakket behoort tot de Formatie van Nieuwkoop.

Op basis van de dikte van het veenpakket, en de kleilagen in het zand onder het veen in boring 2, wordt geconcludeerd dat het plangebied zich niet op een strandwal bevindt, maar binnen een strandvlakte.

Het pakket humeus zand met puin, aardewerk en glasresten dat boven het veen is aangetroffen betreft een akkerlaag. Deze laag is waarschijnlijk ontstaan door het in §2.2.4 beschreven drie-steek-delven.

Het zwak siltige grijsbruine zand en lichtbruine zand tussen 100/20 cm -mv en het maaiveld betreft ophogingszand dat is aangebracht toen de huidige school is aangelegd.

Tijdens het booronderzoek zijn geen indicatoren aangetroffen die wijzen op archeologische sporen in de bodem.

4 Conclusies

Hoe is de ondergrond van het plangebied -in geologische zin- opgebouwd?

Het onderste pakket, zwak siltig zand dat in boring 2 kleilagen bevat, betreft mariene afzettingen behorende tot de Formatie van Naaldwijk, het Wormer Laagpakket. Het veenpakket hierboven betreft Hollandveen. Op basis van de dikte van het veenpakket, en de kleilagen in het zand onder het veen in boring 2, wordt geconcludeerd dat het plangebied zich niet op een strandwal bevindt, maar binnen een strandvlakte. De bovenste ca. 150 cm bestaat uit opgebrachte en/of verploegde grond.

Kunnen op basis van de geologische opbouw van de ondergrond archeologische waarden verwacht worden?

Gezien de ligging van het plangebied binnen een strandvlakte zouden binnen het plangebied archeologische resten uit de IJzertijd tot en met de Nieuwe Tijd kunnen voorkomen.

Wat is de omvang, (diepte)ligging, aard en datering van deze waarden?

Deze resten zullen zich in de top van het (veraarde) veen bevinden.

In hoeverre is de bodem, en daarmee uit archeologisch oogpunt kansrijke niveaus, verstoord?

Aangezien de bovenste ca. 150 cm van het plangebied is verstoord zijn archeologische resten nagenoeg uit te sluiten. Derhalve wordt er geen vervolgonderzoek geadviseerd.

5 Aanbeveling

ADC ArcheoProjecten adviseert om het terrein vrij te geven voor de voorgenomen ontwikkeling. Het is echter niet volledig uit te sluiten dat binnen het onderzochte gebied toch nog archeologische resten voorkomen. Het verdient daarom aanbeveling om de uitvoerder van het grondwerk te wijzen op de plicht archeologische vondsten te melden bij het bevoegde overheid, zoals aangegeven in de Monumentenwet.

Literatuur

- Boer, A. de, 2004: *Sassenheim Overteylingen fase 2; Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek*. ADC Rapoport 239, Amersfoort.
- Bureau Militaire Verkenningen, verschillende jaargangen (1865, 1914, 1926): *Warmond, blad 402, schaal 1:25.000*.
- Bosch, J.H.A., 2005: *Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode, Versie 5.2*. Utrecht (TNO-rapport, NITG 05-043-A).
- Groenewoudt, B.J., 1994: *Prospectie, waardering en selectie van archeologische vindplaatsen: een beleidsgerichte verkenning van middelen en mogelijkheden*. Amersfoort (Nederlandse Archeologische Rapporten, 17).
- Leijnse, K. 2004: *Plangebied Hoofdstraat 245-251, gemeente Sassenheim: een archeologische begeleiding*. RAAP-notitie 930.
- Louw Kooijmans, L.P. et al (red.), 2005: *Nederland in de prehistorie*. Amsterdam.
- Meilink, B., 2004: *Sassenheim centrum, proefsleuven rond de NH kerk*. ADC-rapport 296 Amersfoort.
- Normalisatie-Instituut, Nederlands, 1989: *Geotechniek, classificatie van onverharde grondmonsters NEN 5104*, Delft.
- Rijks Geologische Dienst, in concept: *Geologische kaart van Nederland, schaal 1: 50.000, blad 30 West en Oost 's Gravenhage*. Haarlem.
- Roessingh, W., 2006: *Teylingen – Sassembourg. Een Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van boringen*. ADC Rapport 607, Amersfoort.
- Stichting voor Bodemkartering, 1994: *Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000, blad 30 West en Oost 's Gravenhage*. Wageningen.
- Tol, A.J., J.W.H.P. Verhagen & M. Verbruggen, 2006: *Leidraad inventariserend veldonderzoek. Deel: karterend booronderzoek*. Gouda (SIKB uitgave).
- Wolters-Noordhoff Atlasproducties, 1990: *Grote Historische Atlas van Nederland, deel 1 West-Nederland 1839-1859*, Groningen.

Lijst van afbeeldingen

- Afb. 1 Locatie van het plangebied
Afb. 2 Detailkaart van het plangebied
Afb. 3 Overzichtsfoto van het plangebied.
Afb. 4 Cultuurhistorische Hoofdstructuur Zuid-Holland kaart 1b, AMK-terreinen en ARCHIS-meldingen
Afb. 5 Boorpuntenkaart

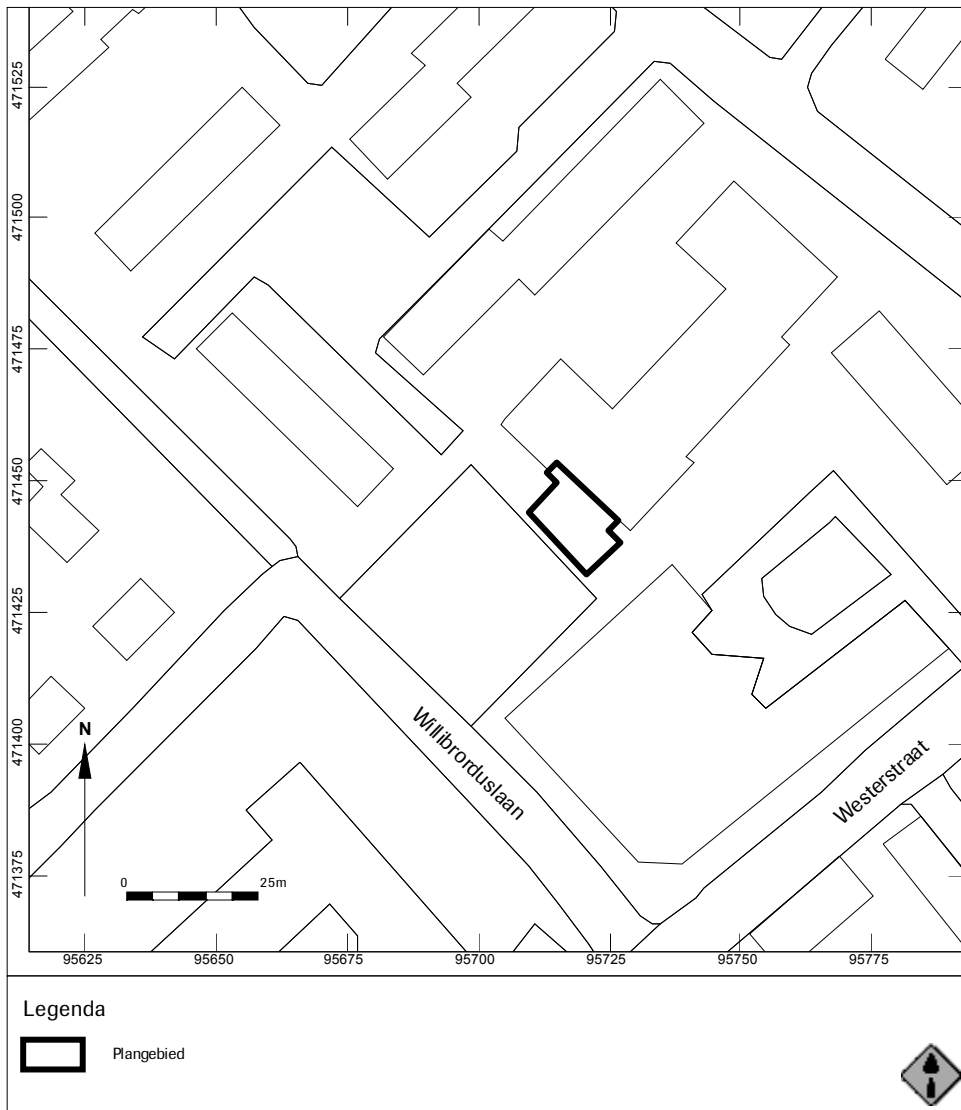
Lijst van tabellen

- Tabel 1. Tijdsduur van de verschillende (pre)historische perioden.

Afb. 1 Locatie van het plangebied

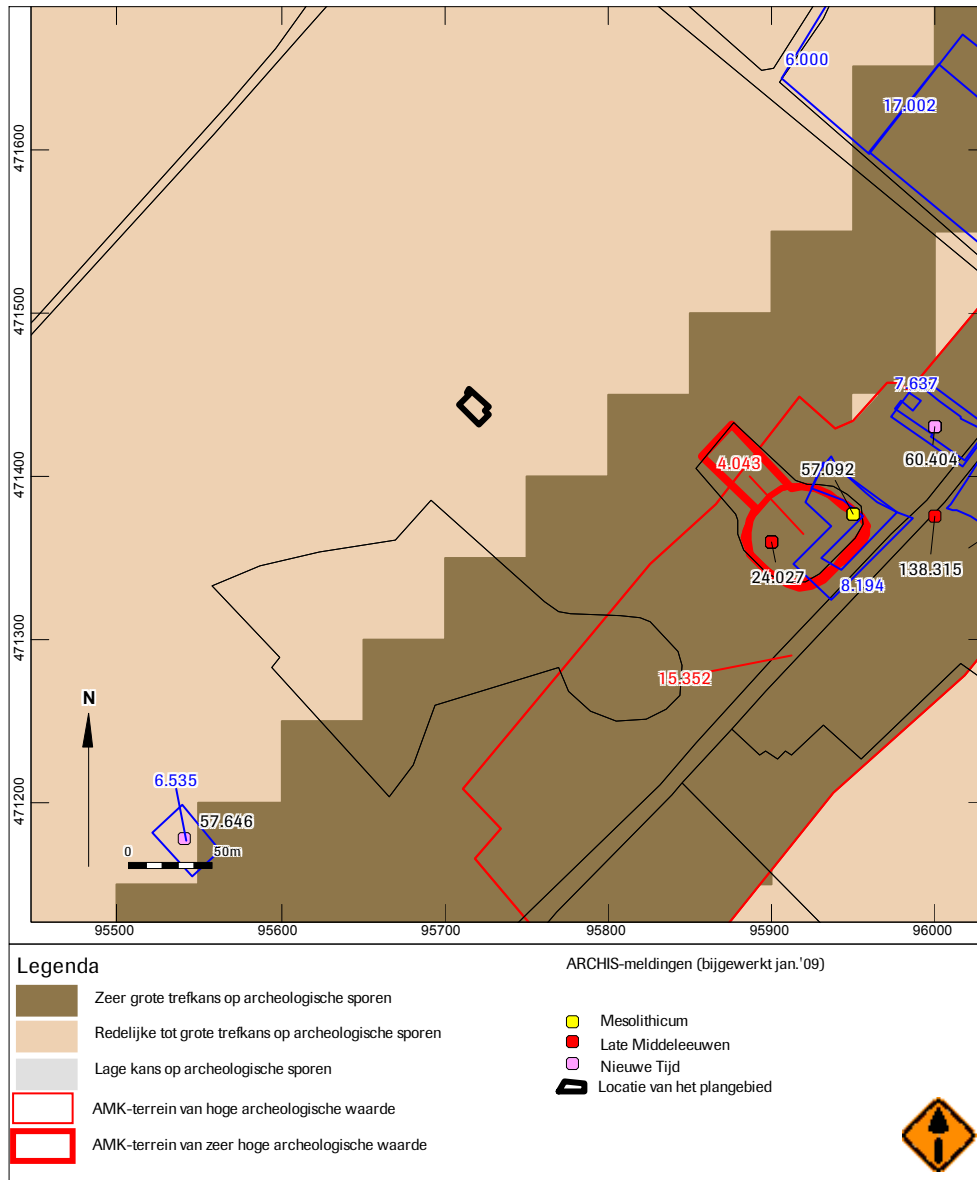

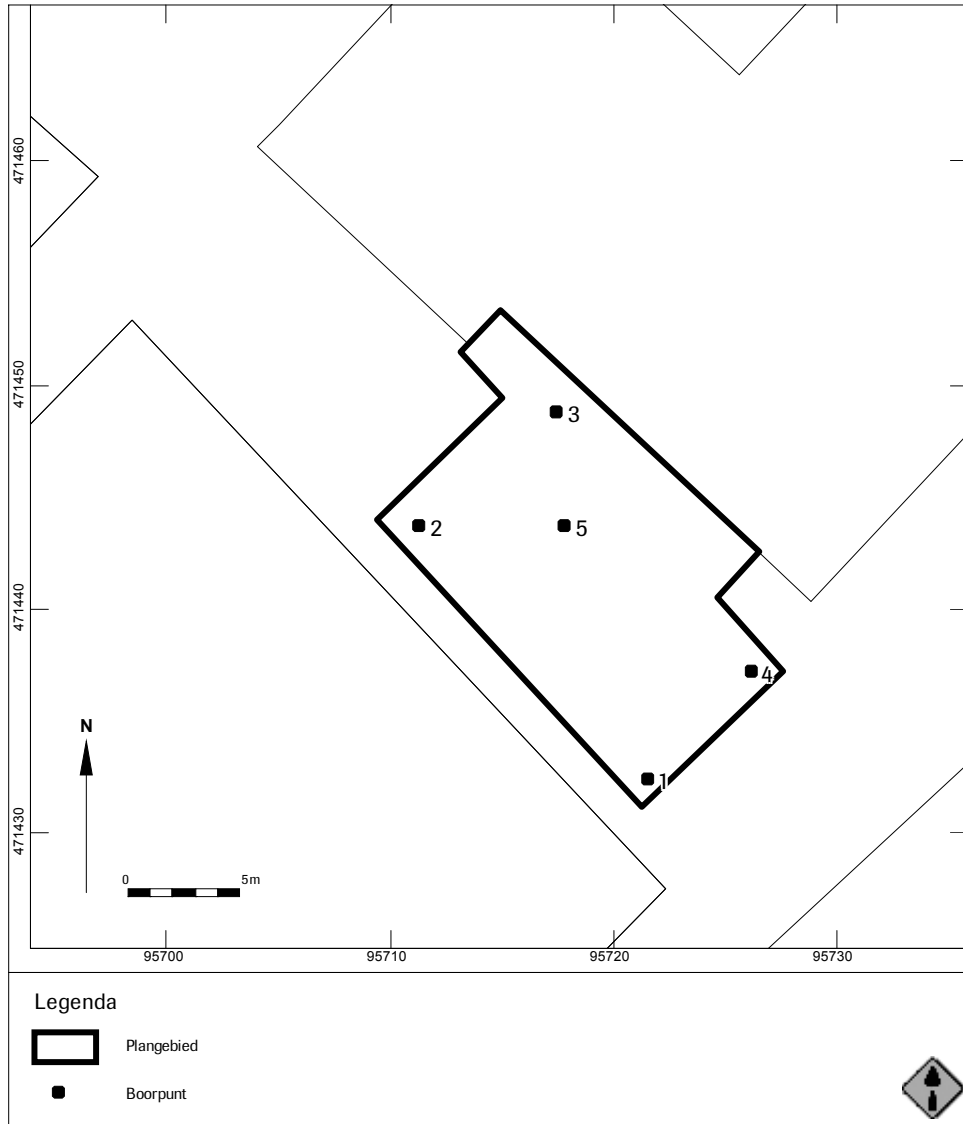
Afb. 2 Detailkaart van het plangebied

Afb. 3 Overzichtsfoto van het plangebied.

Afb. 4 Cultuurhistorische Hoofdstructuur Zuid-Holland kaart 1b, AMK-terreinen en ARCHIS-meldingen

Afb. 5 Boorpuntenkaart

Bijlage 1 Monumenten

Monumentnr: 4043 **Oppervlakte:** 3.144 m2
CMA-nr: 30F - 018
Status: Terrein van zeer hoge archeologische waarde
Toponiem: Centrum; Hoofdstraat; N.H. Kerk
Plaats: Sassenheim
Gemeente: Teylingen
Provincie: Zuid-Holland
Coördinaten: 95919 / 471364
Terreinbeheerder: Particulier
Onderzoek: Onderzoeksnr 3726, Archeologisch: proefputten/proefsleuven, gereedgemeld op 2004

Complexen

<u>Complextype</u>	<u>Begindatering</u>	<u>Einddatering</u>
Stad	Middeleeuwen laat	Nieuwe tijd C
Kerk	Middeleeuwen laat	Middeleeuwen laat

Beschrijving

Toelichting omschrijving:

Terrein met de resten van een Laat-Middeleeuwse kerk.

Toelichting waardebeoordeling:

Dit terrein heeft een zeer hoge waarde door de aanwezigheid van veel van de oorspronkelijke funderingen en Laat-Middeleeuwse begravingen, en de hoge kwaliteit, gaafheid en conservering van de archeologische resten.

Actualisering Archeologische Monumentenkaart Zuid-Holland 2004-2006

De AMK van Zuid-Holland, vervaardigd in 1994, is opgenomen in de (digitale) Cultuurhistorische Hoofdstructuur Zuid-Holland (CHS). De gehele CHS, en daarmee ook de AMK, was aan herziening toe.

Tussen 2004 en 2006 is, op initiatief van en gefinancierd door de Provincie Zuid-Holland, de AMK geheel herzien door middel van een bureauonderzoek. De projectleiding was in handen van Hazenberg Archeologie Leiden. Tijdens het onderzoek werden bestaande terreinen hergewaardeerd en nieuwe terreinen geselecteerd.

Voor elk terrein is een advies gegeven voor wat betreft de waardering en/of begrenzing. Dit advies is telkens voorgelegd aan een selectiecommissie, waarin vertegenwoordigers van de provincie, de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM), de Archeologische Werkgemeenschap voor Nederland, de Universiteit van Amsterdam en gemeentelijke archeologen zitting hadden.

Status terrein voor de actualisering: Zeer Hoge Archeologische Waarde.

Beslissing commissie: dit terrein behoudt de status van terrein van Zeer Hoge Archeologische Waarde.

Wijziging begrenzing t.o.v. AMK 1994: Ja

Datum wijziging Archis: 20-04-2007

Resultaat bureauonderzoek:

Een groot deel van de Middeleeuwse kerk staat er nog. De kerk is in 1972 gerestaureerd. Buiten de kerk liggen nog fundamenten van de oorspronkelijke kerk uit de 12e eeuw. Door de eeuwenlange begravingen is het terrein buiten de kerk ongeveer een halve meter opgehoogd en volledig omgewoeld.

In 1999 werden bij onderzoek door het ADC net buiten het huisige kerkhofareaal twee skeletten in de overblijfselen van grafkisten aangetroffen, evenals twee waterputten (LME-NT).

De resultaten van het onderzoek (incl. mogelijke wijzigingen in de begrenzing) zijn toegevoegd aan Livelink.

Oude omschrijving Archis/CMA:

Vanwege 'dorpsvernieuwing' is door RAAP historisch en archeologisch onderzoek uitgevoerd in het Centrum van Sassenheim (RAAP rapport nr. 321). Op grond hiervan is een advieskaart gemaakt, waarop het terrein rond de kerk (tussen de Hoofdstraat en de Kerklaan) een hoge verwachtings waarde heeft.

Bij onderzoek door het ADC in 1999 zijn, net buiten het huidige kerkhof-areaal, twee skeletten in (de overblijfselen van) grafkisten aangetroffen, evenals twee waterputten. De vondsten zijn te dateren in de Late Middeleeuwen-Nieuwe Tijd.

Divers:

CAA: 30FN-10

Literatuur

JAGER, D.H. DE 1997, in: RAAP-rapport: Gemeente Sassenheim, Dorpsvernieuwinggebied Centrumplan Sassenheim, historisch en archeologisch onderzoek.

Meijelink, B. en M. Spanjer 2004 Archeologisch onderzoek in het centrum van Sassenheim; Proefsleuven rondom de Nederlands Hervormde Kerk, in: ADC-rapport 296

Monumentnr: 15352 **Oppervlakte:** 77.634 m2
CMA-nr: 30F - A01
Status: Terrein van hoge archeologische waarde
Toponiem: Dorpskern
Plaats: Sassenheim
Gemeente: Teylingen
Provincie: Zuid-Holland
Coördinaten: 95912 / 471290
Terreinbeheerder: Diverse eigenaren

Complexen

<u>Complextype</u>	<u>Begindatering</u>	<u>Einddatering</u>
Stad	Middeleeuwen laat	Nieuwe tijd C

Beschrijving

De begrenzing van deze historische kern is bepaald op grond van de historische kaart uit 1849-1859, schaal 1:25.000. De archeologische waarde van historische kernen bestaat uit de reeds aangetroffen of te verwachten aanwezigheid, boven of onder de grond, van bouwhistorische resten en archeologische sporen en voorwerpen. Samen bevatten zij een veelheid aan historische informatie over ouderdom en ruimtelijke ontwikkeling van de kern.

Het betreft het deel van het centrum van Sassenheim, waar oude bewoningssporen aangetroffen kunnen worden. Historisch en archeologisch onderzoek (RAAP, 1997). Registratie op basis van de advieskaart in het rapport: De omgeving van de NH kerk (zie CMA nr. 30F-018), de Hoofdstraat (voorheen: Heereweg), gelegen op de flank van de strandwal (prehistorische sporen mogelijk onder de parkeerplaats achter het pand Hoofdstraat 268) de Oude Haven (de Vaartkade), het gebied Concordiastraat en Bijweglaan (ligt op de Warmonder strandwal en vormde w.s. een deel van de geest- gronden van Sassenheim) en de Kerklaan.

Literatuur

JAGER, D.H. DE 1997, in: RAAP-rapport: Gemeente Sassenheim, Dorpsvernieuwingsgebied Centrumplan Sassenheim, historisch en archeologisch onderzoek.

Bijlage 2 Boorgegevens

nummer	boven grens (cm onder mv)	ondergrens (cm onder mv)	grondschrift	bijmenging	zandmediaan	kleur	kalkgehalte	nieuwvormingen	antropogene bijnengingen	organische bijnengingen	bodemhorizonten	overig	Lithostratigrafie
1	0	20	zand	zwak siltig	matig fijn	licht-; bruin;	kalkloos					opgebrachte grond	
	20	50	zand	zwak siltig; matig humeus	matig fijn	grijs-; bruin;	kalkloos					opgebrachte grond	
	50	90	zand	zwak siltig; zwak humeus	matig fijn	donker-; grijs-; bruin;	kalkrijk		spoor puinresten				
	90	130	veen	sterk zandig		donker-; zwart-; bruin;	kalkloos						
	130	160	zand	zwak siltig; matig humeus	matig fijn	donker-; zwart-; bruin;	kalkarm		spoor baksteen				omgewerkte grond; akkerlaag groen glas
	160	230	veen	mineraalarm		donker-; bruin;	kalkloos						
	230	270	zand	zwak siltig; sterk humeus	matig fijn	donker-; grijs-; bruin;	kalkarm						
	0	30	zand	zwak siltig	matig fijn	licht-; geel-; bruin;	kalkrijk						opgebrachte grond; ophoogzand
	30	80	zand	zwak siltig; matig humeus	matig fijn	donker-; grijs;	kalkarm		spoor baksteen			A-horizont; antropogeen dek; verploegd	
	80	120	zand	zwak siltig; matig humeus	matig fijn	donker-; bruin;	kalkloos		weinig aardewerkfragmenten; beton				omgewerkte grond; veenbrokken, geglaazuurd rb aw
120	220	veen	mineraalarm		donker-; bruin;	kalkloos						bovenste 10 cm veraard; rietveen	
220	230	klei	zwak siltig; zwak humeus		licht-; bruin-; grijs;	kalkloos							
230	330	zand	zwak siltig	matig fijn	grijs;	kalkrijk						spoor kleilagen; spoor plantenresten; valt uit guts	
3	0	100	zand	zwak siltig	matig fijn	grijs-; bruin;	kalkarm						
	100	160	zand	zwak siltig; matig grindig	matig fijn	grijs-; bruin;	kalkarm						opgebrachte grond, grindlaag
	160	220	veen	mineraalarm		donker-; bruin;	kalkloos						
	220	300	zand	zwak siltig	matig fijn	bruin; grijs-;	kalkrijk						

nummer	bovengrens (cm onder mv)	ondergrens (cm onder mv)	grondssoort	bijmenging	zandmediaan	kleur	kalkgehalte	nieuwvormingen	antropogene bijmengingen	organische bijmengingen	bodemhorizonten	overig	Lithostratigrafie
4	0	25	zand	zwak siltig	matig fijn	licht-; bruin;	kalkarm		spoor puinresten			opgebrachte grond	
	25	190	zand	zwak siltig; sterk humeus	matig fijn	donker-; grijs-; bruin;	kalkarm					ongewerkte grond, grindlaag	
	190	230	veen	mineraalarm	matig	donker-; bruin;	kalkloos					zandval uit guts	
	230	310	zand	zwak siltig	matig fijn	grijs-; bruin;	kalkrijk						
5	0	100	zand	zwak siltig	matig fijn	licht-; bruin;	kalkrijk	spoor roestvlekken				opgebrachte grond; spoor zwarte vlekken; spoor schelpmateriaal; ophoogzand; brokken humeus zand; schelpgruis	
	100	130	zand	zwak siltig; matig humeus	matig fijn	donker-; grijs;	kalkrijk						
	130	240	veen	mineraalarm		donker-; bruin;	kalkloos					houtresten	